

На нашу думку, можна виділити ситуаційні елементи імпульсивного злочину: поведінково-психологічні; віктимологічні (пов'язані з особою потерпілого).

Поведінково психологічні включають в себе: емоційний та психічний стан особи злочинця (стан алкогольного сп'яніння, пограничні стани психіки і т.д.).

Віктимологічні ситуаційні елементи включають в себе: манеру поведінки потерпілого (нейтральна або провокуюча), психологічні особливості, взаємовідносини між злочинцем та жертвою (наявність конфліктів, як актуальних, так і триваючих).

Список використаної літератури:

1. Варыгин А. Н. О «ситуационной» преступности и ее особенностях. *Вестник Казанского юридического института МВД России*. 2014. № 2. С. 34–38.
2. Заблочкая А. Г., Саакян А. А. Механизм преступного поведения в экстремальных ситуациях. *Вестник Волгоградской академии МВД России*. 2011. № 18. С. 76–82.
3. Мартенко О. Л. Основні елементи механізму злочинної поведінки. *Юридична психологія та педагогіка*. 2014. № 1. С. 41–51.
4. Профілактика злочинів: Підручник / Джужа О. М., Василевич В. В., Гіда О. Ф. та ін. Атіка. 2011. 720 с. URL: <https://www.twirpx.com/file/1765520/>. (дата звернення: 15.04.2018).
5. Ривман Д. В. Криминальная виктимология. Спб.: Питер, 2002. 304 с.

Махатадзе Карина Георгіївна

Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права

КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСІБ, ЩО ВЧИНЯЮТЬ ЗЛОЧИНИ, ПЕРЕДБАЧЕНІ СТАТТЯМИ 135, 136 КК УКРАЇНИ

Дослідження особи злочинця має вагоме теоретичне і практичне значення, адже особистісні якості осіб, що вчиняють злочин у виді залишення у небезпеці або ненадання допомоги особі, яка перебуває у небезпечному для життя стані, є вирішальним при визначенні типової моделі поведінки і ключовими для вироблення конкретних заходів її попередження.

Вивчення кримінологічно-значущих ознак осіб, які вчиняють злочини у виді залишення в небезпеці, було проведено на підставі дослідження вироків по кримінальних справах (кримінальних провадженнях) за статтями 135, 136 КК України, що містяться у

відкритому доступі на ЄДРСР, постановлені в період з 2008 року по 2018 рік. Загалом було опрацьовано 191 вирок, за якими засуджено 191 особу.

Розкриваючи суть поняття особистості злочинця, необхідно розглянути її структуру. Вона охоплює низку специфічних ознак, властивостей, рис. Наприклад, О.Б. Сахаров виділяє чотири елементи в структурі особистості злочинця: соціально-демографічні, кримінально-правові, соціально-рольові та морально-психологічні [2]. Більшість кримінологів схильні вважати, що домінуючим елементом структури особи злочинця є соціально-демографічні ознаки, а саме: стать, вік, освіта, професія, досвід, національність, громадянство, місце проживання та інші дані про соціальний статус особи [1, с. 73].

Під час дослідження вироків у кримінальних справах (кримінальних проваджень) було встановлено, що злочини у досліджуваній сфері вчиняють більшою мірою чоловіки – у 150 випадках (78,53 %), а у 41 випадку – жінки (21,47%). Розподіл за статевою ознакою змінюється залежно від сфери вчинення злочинів. Так, жінки у 26 (63,41%) випадках у побутовій сфері вчиняли злочини стосовно близьких родичів, більшою мірою дітей або осіб похилого віку. У свою чергу, для чоловіків, більш характерна сфера дорожньо-транспортних пригод та дозвільна (68,67%).

Для розуміння загального інтелектуального рівня осіб, варто звернути увагу на освітній рівень злочинців. Так, у 117 випадках (53,4%) особи мали повну середню загальну освіту, у 65 випадках (34,03%) у осіб була середня професійна освіта, у 9 – неповна середня загальна освіта або взагалі відсутня, лише у 15 випадках злочинці мали вищу освіту (7,85%). До того ж прослідковується залежність між освітнім рівнем та сферою вчинення злочинів. Так, наприклад, у побутовій та дозвільній сферах (всього 79 випадів) абсолютна більшість осіб мали базову освіту (повну середню) – 70,89%, середньо-професійну – 26,58%.

Низький інтелектуальний рівень є як фактором, так і наслідком надмірного зловживання алкогольних напоїв. Так, у побутовій та дозвільній сферах у 45 випадках (56,96%) особи перебували у стані алкогольного сп'яніння. Натомість при дорожньо-транспортних пригодах таких випадків зафіксовано 36 (32,14%). Систематичне вживання алкогольних напоїв, антигромадська поведінка, низький рівень освіти впливають на матеріальне становище особи і на її працевзайнятність. За даними нашого дослідження зайнятість осіб характеризується наступним: у сфері дорожньо-транспортних пригод найбільший показник склали особи, які не працювали – 59 осіб (52,68%). Особливу увагу слід звернути на випадки вчинення злочинів досліджуваного виду особами, які працюють у сфері охорони здоров'я та правоохорон-

них органів (5,36%), так як вказані особи в силу своєї професії повинні охороняти життя і здоров'я людей, але навіть при вчиненні злочину, наприклад, передбаченого статтею 286 КК України, залишають потерпілих у небезпеці. У побутовій і дозвільній сферах абсолютна більшість осіб були безробітними (91,14%), і як зазначають практики, для задоволення своїх первісних потреб (харчування, алкоголю тощо) виконували некваліфіковану роботу не на постійній основі (підробітки) або навіть вчиняли дрібні крадіжки.

Наступним елементом структури особистості є особистісно-рольові ознаки. Зазначений елемент особистості характеризує індивіда у системі існуючих соціальних інститутів, що проявляється у належності особи до певної соціальної групи. Тобто особистісно-рольові властивості характеризують побутові, сімейні, виробничі та загальні зв'язки суб'єкта. Одним із соціальних інститутів, де особа виконує свою «роль», є сім'я. У науці прийнято вважати, що вказаний соціальний інститут є каталізатором антигромадської поведінки. Однак дослідження показали, що для злочинців це не є струмуючим фактором. Так, у сфері дорожньо-транспортних пригод половина злочинців були одруженими (всього 111), з них 64,23% мали на утриманні дітей або непрацездатних батьків. У побутовій та дозвільній сферах 20,25% осіб були одруженими (всього 79), а 79,75% були неодруженими або розлученими. Тобто, відсутність соціально-рольових функцій у поєднанні з низьким інтелектуальним, культурним, освітнім рівнем та недостатнім матеріальним забезпеченням характеризує вказаних людей, як маргіналів. Яскравим підтвердженням цього твердження є характеристика способу життя у місці постійного проживання або роботи, тобто фактичне ставлення до таких осіб мікросередовища (знайомих, сусідів), в якому вони перебувають. Звичайно, при всій недосконалості такої характеристики та формальному підході працівників правоохоронних органів до збирання такої інформації, все ж це досить чіткий індикатор. Так, у сфері дорожньо-транспортних пригод абсолютна більшість осіб (88,39%) характеризується позитивно; у побутовій сфері позитивно характеризуються лише 34,15% осіб, а негативно або посередньо – 65,85%; у дозвільній сфері характеризуються позитивно – 42,11%, негативно або посередньо – 57,89%. Це дає підстави стверджувати, що вчинення злочинів, передбачених статтями 135, 136 КК України у сфері дорожньо-транспортних пригод, носить скоріше випадковий або ситуативний характер, натомість у дозвільній та побутовій сфері – є наслідком криміногенної поведінки індивіда.

Наступним елементом структури, що характеризує особистість, є її морально-психологічні властивості, тобто погляди, переконання, установки та ціннісні орієнтації, особливості її інтелектуа-

льних, емоційних і вольових якостей, а також ступінь емоційного збудження, сила і темп реагування на різні зовнішні подразники, ситуації тощо. Науковці констатують значну роль імпульсивності в структурі винної поведінки при ненаданні допомоги, яка характеризується відсутністю ланки усвідомлення мети й прийняття рішення. При оцінці ситуації несподіванної небезпеки провідною реакцією є, перш за все, самозбереження, що й визначає бажання уникнути втручання в неї, і, як наслідок, – бездіяльність. Для дорожньо-транспортних пригод провідним мотивом є ухилення від відповідальності, спочатку з точки зору моралі, після правової кваліфікації – кримінального закону [3, с. 10].

Суспільна небезпека злочинної бездіяльності виражається в тому, що людина, яка має можливість надати допомогу іншій людині і тим самим врятувати останню, не робить цього, що, свідчить про низькі моральні якості цієї особи. Однак така поведінка має двояку природу – при потенційній відповідальності (наприклад, після дорожньо-транспортної пригоди) особи ухиляються від надання допомоги, однак при реальній загрозі кримінальної відповідальності більшість визнають вину, що свідчить про необхідність у самозбереженні при реальній загрозі зазнати негативних наслідків.

Загалом особи, що вчиняють злочини, передбачені статтями 135, 136 КК України у побутовій або дозвільній сферах (крім залишення матір'ю новонародженої дитини), схильні до агресивної поведінки, внаслідок чого злочинами, що передують залишенню у небезпеці майже завжди виступають, як правило тілесні ушкодження різного ступеню тяжкості (96,2%). Для жінок у цій сфері не характерне застосування систематичного насильства. Як правило, факторами вчинення насильницьких дій та залишення у небезпеці є емоційні зриви, нагнітання конфлікту. Специфічною є поведінка жінок, що залишають у небезпеці своїх новонароджених дітей. Таких випадків було зафіксовано 21, що є половиною від злочинів, вчинених у побутовій сфері. Як правило, такі злочини вчиняються одразу після пологів (52,38%) або протягом першого року життя дитини (28,57%).

Наступними елементом структури, що характеризує особистість злочинця, є кримінально-правові ознаки. Дослідження виroteв дозволило встановити, що вчинення злочинів у виді залишення у небезпеці або ненадання допомоги особі, яка перебуває у небезпечному стані особами, які мають судимості, зустрічається досить часто (23,04%), з диференціацією залежно від сфери: при дорожньо-транспортних пригодах у – 9,82%, у побутовій сфері – 36,59%, у дозвільній сфері – 47,37% (враховувалися випадки незнятої і непогашеної судимості, а також знятої на підставі статті 89 КК України).

Вивчення особистісних якостей осіб, що вчиняють злочини, передбачені статтями 135, 136 КК України, є необхідним вироблення науково-обґрунтованої моделі прогнозованої поведінки таких осіб з диференціацією залежно від сфери вчинення злочинів для ефективної профілактичної діяльності спеціалізованих суб'єктів, наприклад, працівників соціальних служб, Національної поліції України тощо.

Список використаної літератури:

1. Батиргареева В. С. Кримінологічна характеристика та попередження розбоїв, поєднаних з проникненням у житло : дис... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Батиргареева Владислава Станіславівна; Національна юридична академія України ім. Я. Мудрого. — Харків, 2002. — 266 с.
2. Сахаров А. Б. О личности преступника и причинах преступности в СРСР / Сахаров А. Б. — Москва: Гориздат, 1961. — 279 с.
3. Чайка О.В. Юридико-психологічна характеристика злочинів, пов'язаних із ненаданням допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані [Текст] : автореферат дис. ... канд. юрид. наук : 19.00.06 «Юридична психологія» / Чайка Олександра Всеволодівна ; Київ. нац. ун-т внутр. справ. — К., 2010. — 20 с.

Сидорчук Оксана Олександрівна

Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірантка кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права

ЩОДО ПИТАННЯ МЕТОДИКИ ВИЯВЛЕННЯ ЛАТЕНТНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Однією з соціальних проблем для України є латентна злочинність. Під латентною, або схованою злочинністю в кримінології розуміють сукупність реально вчинених злочинних діянь, які не стали відомі органам карного судочинства і, відповідно, не відбиваються в офіційній статистиці. Латентну злочинність часто визначають як сукупність злочинів, які залишилися невиявленими, невідомими правоохоронним органам [1, с. 136].

Латентна злочинність значно підриває найрезультативніший механізм протидії злочинності — принцип неминучості покарання. Надзвичайно велика кількість осіб, які вчинили правопорушення і не понесли встановленої законом відповідальності, набуває в Україні загрозливого характеру і може перерости в масові заворушення. Таке становище можливе за умови, коли не вживатимуться невідкладні заходи щодо подолання різниці між кількістю зареєстрованих заяв і повідомлень про злочини та